

FAPTE NECUNOSCUTE DIN UMBRA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL ȘI EROUL LOR, UN MARE PRIETEN AL ROMÂNIEI

CONSTANTIN DEJAN*
OCTAVIAN DEJAN**

Existența și activitatea în România a personajului nostru, împletite cu numele unuia din cele mai ilustre familii ale țării și cu rosturile altor figuri istorice ale vieții noastre politice din timpul și în urma primului război mondial, își găsesc cu prisosință atestarea în documente, care sunt tot atâtea dovezi că faptele ce aureolează amintirea acestui necunoscut erou, sunt de cea mai certă autenticitate.

Omul ale cărui merite de necontestat se cer evocate, este cetățeanul elvețian Ernst F. Wangler (fig. 1), un străin, identificat până la cea mai intimă fibră a ființei lui cu viața poporului român căruia, la răscrucea unor decisive evenimente, i-a fost dat să-i aducă o contribuție providențială, neevidențiată până acum de documentele primului război mondial, dar pe care marile personalități ale țării, făuritoare ale unității noastre naționale, au apreciat-o, la vremea lor, ca fiind neprețuită.

Fig. 1. Ernst F. Wangler și soția sa Michaela.

Născut la 8 august 1888 în orașul Lucerna în Elveția, unde și-a petrecut copilăria, Wangler a urmat cursurile de pregătire în domeniile comercial și de contabilitate la Zürich, acumulând în anii următori o bogată experiență în mari întreprinderi din diferite centre elvețiene.

În împrejurări necunoscute, având vârsta de 27 de ani și o solidă reputație de specialist în industria turistică, la 15 august 1913 devine administratorul marelui hotel bucureștean Athene Palace, având de acum posibilitatea de a-și desfășura aptitudinile, competența și mai ales capacitatea de organizator, în fața sa deschizându-se astfel cele mai sigure perspective de afirmare și ascensiune specială.

Ochiul încercat al lui Vintilă Brătianu, căruia se pare că-i datorează și venirea în România, nu i-a fost greu să descopere sub trăsăturile echilibrate, dar energice, ale tânărului elvețian, pe omul de care avea nevoie, pentru proiectele sale de viitor. Caracterul integru, spiritul de inițiativă și energia elvețianului au avut darul de a cuceri pe deplin încrederea cunoscutului om politic, atât de exigent și meticulos în toate relațiile sociale, ca și în toate amănunțele vieții sale private. În plină dezvoltare și cu un potențial încă nevalorificat suficient, stațiunile balneare Govora și Călimănești – aflate atunci în administrarea unui concern turistic-patronat de Vintilă Brătianu – cereau la conducerea lor un bun gospodar, un om cu putere de muncă, cu vederi largi și experiență, iar Wangler, ca nimeni altul, răspundea tuturor cerințelor, prezentând cele mai solide garanții că, în mâinile sale pricepute și harnice, cele două stațiuni vor păși pe un făgaș de propășire și modernizare. Transformările ce nu au întârziat să apară văzând cu ochii în cele două stațiuni, îl ridică tot mai mult în prețuirea protectorului său, care, cunoscându-l tot mai bine, îi încredințează și administrarea fermei și moșiei sale de la Mihăiești – județul Vâlcea, astfel, în scurt timp, elvețianul devenind cea mai apropiată persoană de încredere a familiei Brătianu, ba chiar colaborator și al celorlalți frați Ion (Ionel) și Constantin (Dinu) Brătianu.

Întreprinzătorul și dinamicul administrator va ști să folosească din plin anii neutralității 1914-1916, spre a îmbunătăți capacitățile și dotările celor două stațiuni balneare de pe Valea Oltului și a le pune cât mai mult în valoare pitorescul atât de asemănător peisajelor elvețiene, ca și virtuțile terapeutice tot atât de apreciate ca și celebrele izvoare de la Baden-Baden și Karlovy-Vary.

Dar vine războiul...

Presată de evenimentele de pe fronturile din Apus și sub valurile entuziasmului național, România părăsește expectativa de până atunci și, potrivit înțelegerilor secrete cu puterile Antantei, ce îi garantează realizarea idealului național de unire a ținuturilor românești din Austro-Ungaria cu patria mamă, se angajează în marile acțiuni militare din toamna anului 1916. Experiența anilor anteriori de pe teatrele de război din vestul Europei, superioritatea tehnică a inamicului, precum și nerespectarea de către aliați a angajamentelor și strategiei prestabilite, dau o turnură nefericită evenimentelor de pe fronturile românești.

În urma puternicei ofensive germano-austriece din Oltenia și Muntenia, la 12/25 noiembrie 1916 trupele inamice ocupă zona Râmnicu-Vâlcea, Muscel-Argeș, iar în înaintarea spre inima țării București, pentru scurtă vreme, la Râmnicu Vâlcea se stabilește Cartierul General German. Aici, într-o bună zi Ernst Wangler are șansa și surpriza de se găsi față în față, cu nimeni altul, decât cu prietenul său din copilărie și de la studiile efectuate la Zürich, Cr. Baumgartner (fig. 2.), devenit aghiotantul

feldmareșalului August von Mackensen, comandantul trupelor germano-austro-ungare-bulgare-turce, care au atacat România, fost comandant al trupelor austro-germane în Galiția și Serbia în campaniile anterioare 1915-1916.

Revederea celor doi amici a fost mai mult decât emoționantă și cordială de amândouă părțile. Prietenia și strânsele raporturi ale elvețianului cu ofițerii germani din

Fig. 2. Locotenent. Ch. Baumgartner, aghiotant al feldmareșalului Mackensen

Marele Stat Major s-au dovedit de mare folos pentru prevenirea abuzurilor ce se practicau de către ocupanți cu rechizițiile și confiscările de bunuri. De un regim mai blând au putut beneficia astfel atât cele două stațiuni balneare, cât și ferma de la Mihăiești a familiei Brătianu. Statutul de cetățean al Elveției, stat neutru prin care se efectua schimbul de prizonieri de pe fronturile occidentale, a fost invocat, atunci când a fost cazul de către administrator și a fost luat în considerare de către ocupanți, care i-au eliberat documente de liberă circulație. Nu i-a fost greu lui Wangler nici să justifice în fața autorităților militare de culpa de a nu fi ridicat în Govora și Călimănești arcuri de triumf în cinstea feldmareșalului, când acestea le-a vizitat.

Năvalnica rostogolire a evenimentelor militare și politice de la sfârșit nefericitului an 1916, au surprins familia Brătianu într-o dramatică situație. La 20 noiembrie 1916 Casa Regală, Guvernul și Administrația de Stat, se retrag la Iași, părăsind capitala țării, care va rămâne ocupată de armatele celor cinci state inamice timp de doi ani, respectiv până la data de 27 noiembrie 1918. Ca represalii împotriva familiei Brătianu, considerată și nu fără dreptate răspunzătoare de intrarea României în război de partea Antantei, o parte din doamnele familie rămase în București, printre care și soția lui Vintilă Brătianu Ministrul de Război în Guvernul de la Iași, care nu apucase să plece cu soții lor au fost izolate, sub pază militară, la mănăstirea Pasărea de lângă București, fără posibilitatea oricăror contacte cu lumea de afară. Pentru prizonierile de la Pasărea relațiile lui Wangler cu ofițerii germani au fost providențiale. Sub pretextul de a fi interesat de cumpărarea stofelor lucrate de maici, acesta își putea face vizitele la mănăstire ori când dorea, asigurând astfel aprovizionarea cu cele necesare existenței distinselor ostateice, care-l așteptau întotdeauna cu înfrigurare, mai ales pentru informațiile ce le aducea de la Iași.

În euforia succeselor militare obținute, ori pe care scontau în următoarele confruntări, ofițerii germani, departe de a refuza ospitalitatea oferită cu generozitate de Wangler, se lăsau tot mai antrenați în petreceri, după petreceri, organizate de acesta. Pentru fostul prieten din copilărie și camarazii săi, Wangler organizează temeinic chiar

și o vânătoare de capre negre în munții Coziei. Buna dispoziție ce se înfiripă în aceste întâlniri are darul de a dezlega limbile și a da frâu liber confidențelor de tot felul.

La 12 iunie 1917 la locuința aghiotantului feldmareșalului, „spărgător de fronturi“, Cr. Baumgartner, are loc una din obișnuitele întâlniri vesele organizate de elvețian. Ofițerii germani dovediseră și de această dată că știu să prețuiască atât țuca românească, al cărui gust îl descoperiseră, dar mai ales vinul de Drăgășani cu care Wangler fusese mai mult decât darnic. S-a băut mult, s-au evocat amintiri, s-a cântat, s-au povestit pe întrecute întâmplări din viața civilă și cea militară. În infatuarea lor și încălziți de băuturile cu care se desfătaseră toată noaptea, în zori, ei îi destăinuie elvețianului că la sfârșit lunii iulie, sau în primele zile ale lunii august 1917, conform planurilor Marelui stat Major, care au fost aprobate atunci de feldmareșal, urma să se declanșeze pe frontul din Moldova o mare și hotărâtoare ofensivă germano-austro-ungară, menită să zdrobească definitiv armata română. S-a argumentat tehnic și tactic cu referiri la 12 divizii din zona Oituzului, care trebuiau să constituie forța principală de șoc din Transilvania, la acțiunile de învăluire și coordonare, la intervenția trupelor stabilizate pe linia Focșani, precum și la dotările și pregătirile în teren, astfel încât armata română, cât mai rămăsese, slăbită și decimată de tifos, să fie complet nimicită, iar Moldova fiind ocupată să nu-i mai rămână României decât definitivă capitulare și eliminare din război.

În posesia acestor informații de o extraordinară importanță, Ernst Wangler nu a mai avut liniște până nu a luat legătura cu prof. univ. Ioan Cantacuzino cărui i-a comunicat cele aflate. Ioan Cantacuzino sesizând iminența operațiunilor militare și gravitatea covârșitoare a situației i-a încredințat elvețianului o scrisoare destinată iluștrilor săi cumnați de la Iași. În trenul cu care se întorcea de la Govora Wangler are norocul să întâlnească un cunoscut, concetățean elvețian, K. Peter din Zürich, care era condus de un militar german până la frontieră, spre a fi expulzat.

Schimbând trenul la Piatra Olt, Ernst Wangler găsește posibilitatea să-i înmâneze acestuia, atât scrisorile doamnelor Brătianu, aflate ostatice la mănăstirea Pasărea, cât și scrisorile prof. univ. Ioan Cantacuzino, pentru ca în cel mai scurt timp să fie transmise ambasadorului român de la Berna, împreună cu toate amănunțele verbale ce n-ar fi putut înfrunta riscul unei interceptări, toate trebuind să ajungă în cel mai scurt timp la Iași. Neprețuitele informații, pe o cale ocolită, trecând prin ambasadele Suediei și Rusiei, au ajuns la Iași, la data de 25 iunie 1917 putându-se astfel lua la vreme măsurile militare corespunzătoare, spre a se evita străpungerea liniilor românești și ocuparea totală a României.

Uriașa mașină de război, pregătită cu minuțiozitate și spirit de disciplină, caracteristice militarismului german, s-a declanșat cu furie asupra pozițiilor armatei române în perioada prestabilită, comunicată elvețianului: Mărăști, 11/24 iulie 1917; Mărășești, 24 iulie/6 august 1917; Oituz, 26 iulie/8 august 1917.

În această perioadă: iulie – septembrie 1917, la Mărăști, Mărășești și Oituz, s-au dat exemple nepieritoare ale dragostei de neam și țară a românilor, datorită eroismului legendar al ostașilor și al ofițerilor, fiind dejucat Planul german de dezvoltare a ofensivei din Moldova spre Ucraina de Sud și portul Odesa – Armatele a IX-a germană, I austro-ungară și a III-a bulgară, simultan cu acționarea dinspre nord a Puterilor Centrale, în Galiția și Bucovina, cu Armatele a III-a și a VII-a austro-ungare.

Surprins de neașteptatele situații create de armata română în ofensivă și apoi în apărare în Moldova, în perioada iulie – septembrie 1917, orgoliosul feldmareșal, August von Mackensen, bănuind că din anturajul său imediat au fost divulgate planurile militare, a ordonat ca toți ofițerii Marelui stat Major German să fie trimiși în prima linie a frontului, acolo de unde fostul aghiotant, Cr. Baumgartner avea să nu se mai întoarcă. Vestea că prietenul său, Cr. Baumgartner și-a pierdut viața în aceste împrejurări, l-a marcat profund pe Ernst Wangler, pentru tot restul zilelor sale.

No. 67

REGATUL ROMÂNIEI
ROYAUME DE ROUMANIE

*Legățiunea Regală a
României la Berna certifi-
că prin cele de față că Domnul*

Ernst Wangler

*călătorește în calitate de curier de
cabinet.*

Berna, 4 Aprilie 1923

*La Légation Royale de
Roumanie à Berne certifie
par les présentes que Monsieur*

Ernst Wangler

*voyage en qualité de courrier de
cabinet.*

Berne, le 4 Avril 1923.

*Ministrul Plenipotențiar, Încărcat cu Afaceri al României
Le Ministre Plénipotentiaire, Chargé d'Affaires de Roumanie*

E. Margareta Gecianu

La 23 noiembrie 1918 un automobil trimis de Guvern venea la Govora, cu invitația lui Ionel Brătianu ca elvețianul Ernst Wangler să ia parte la banchetul oficial dat cu prilejul întoarcerii Guvernului la București și a unirii provinciilor cu Regatul României. În cadrul banchetului i-au fost rezervate lui Wangler cele mai mișcătoare atenții, recunoscându-i-se oficial și solemn contribuția prețioasă la victoria cauzei României. Fiind prezent la acest banchet și Episcopul de Caransebeș Miron Cristea

viitorul Patriarh, acesta la îmbrățișat de trei ori pe elvețian, subliniind în alocuțiune că prin acțiunea plină de riscuri, ce a întreprins, a fost salvată viața a zeci de mii de ostași români. Apoi, în Cabinetul Primului Ministru, tot atunci, i s-a oferit, cu titlu de recunoștință, cetățenia de onoare a României, o casă și o fermă de 240 hectare lângă Alba-Iulia. Om de caracter și de conștiință, Ernst Wangler ne-a mărturisit, cu ochii plini de lacrimi – era acum în vârstă de 85 de ani – că nu și-ar fi putut îngădui să accepte vreun fel de avantaj moral, sau material, în asemenea împrejurări, considerând că tot ce a făcut nu a pornit decât din sentimentele sale față de „iubita Românie“.

Întregirea României în hotarele ei firești, a fost consacrată de tratativele de pace, care au urmat războiului, imensele pierderi umane, cu care numai românii din vechiul Regat au plătit realizarea, între 1916-1918, a idealului național, întregirea statală, însumând aproape 340.000 de persoane, cifră ce constituie un record mondial de tristă aducere aminte, reprezentând 33% din efectivul mobilizat.

În anul 1927 Ernst Wangler se căsătorește cu Michaela Popovici fiica inginerului Gheorghe Popovici și a primit ca dotă un conac și o fermă de 50 hectare în satul Căzănești – Județul Vâlcea, cei doi soți stabilindu-se la Călimănești în vila Meri (fig. 3). Aici, au fost vizitați de numeroase personalități politice și culturale, foști prim-miniștri, fostul patriarh Miron Cristea și poetul Ion Pillat, cu care legase o strânsă și caldă prietenie.

Fig. 3. Michaela Wangler (a patra din stânga) la vila Meri de la Călimănești, 1939

La moșia Mihăiești-Vâlcea, în 1931, sub ochii săi se sfârșea acela ce fusese un mare patriot și om de stat, Vintilă Brătianu, fiind înmormântat în mausoleul familiei de sub biserița Florica de lângă Pitești. Și tot devotatului său „om de încredere“ și prieten revenindu-i onoarea organizării, până în cele mai mici amănunte, a funeraliilor.

Devenit o personalitate în societatea românească postbelică, Ernst Wangler, la solicitarea unor oameni politici, ca Ionel I. C. Brătianu, Ion Mihalache, Alexandru Vaida-Voevod, sau specialiști ca Traian Săvulescu, contribuie, prin relațiile sale, la

realizarea unor ample acțiuni în direcția îmbunătățirii raselor de vite din România, facilitând masive importuri de reproducători din Elveția. Începând din anul 1930 s-a stabilit cu Ion Mihalache – Șeful Partidului Țărănesc – o strânsă colaborare a elvețianului, în domeniul zootehniei.

Viața familiei Michaela și Ernst Wangler a decurs domol, în cadrul societății acelor timpuri, Ernst rămânând, pentru a folosi cuvintele cu care Nicolae Iorga caracteriza pe un alt prieten al României „omul care a înțeles că neamul românesc, în toată adâncimea și nevinovăția, în toată mândria și duișia, în toată frumusețea și simplitatea, în toată castitatea și poezia lui“. Soții Wangler, atât la vila Meri, cât și la reședința din București, au trăit bucuria de a face bucurii semenilor lor, cu bunătate și simplitate desăvârșite.

Dar la 17 iunie 1944, în anii celui de al II-lea Război Mondial, autoritățile germane de la București, descoperind probabil unele fapte din trecutul elvețianului, considerate a le fi ostile, au impus expulzarea sa și a soției din România, aceștia fiind nevoiți să ia drumul exilului în Elveția. La intervenția energică a lui Traian Săvulescu, devenit ministru al agriculturii, la un an de la terminarea războiului, soții Wangler s-au putut reîntoarce în România.

Din păcate revenirea a fost de scurtă durată, pentru că la 19 septembrie 1949 vor fi din nou expulzați, de această dată de către regimul comunist la cererea directă a organelor de ocupație sovietice.

În anul 1951 întreaga lor avere din România a fost confiscată de către comuniști, sub motivul că proprietarii sunt absenteiști și abia în 1958 statul român le-a acordat o despăgubire reprezentând circa 33% din valoarea bunurilor confiscate.

În Elveția (fig. 4), soții Wangler n-au încetat să păstreze României și poporului român, cea mai caldă și statornică afecțiune, în familie vorbind numai

românește, iar amintirile, duse cu ei, le storceau întotdeauna lacrimi de duișie. Până la sfârșitul vieții Ernst Wangler ținea să mărturisească, în orice împrejurare, convingerea că pe lume nu există oameni mai blajini, mai plini de omenie, mai buni, mai cinstiți și harnici ca țăranii români.

Din proprie inițiativă în anul 1973, sentimentele sincere și profunde ale soților Wangler față de România, și-au găsit expresia cea mai grăitoare printr-o donație generoasă și substanțială, făcută pentru repararea și consolidarea unor mănăstiri de pe Valea Oltului.

Fig. 4. Vila Cozia a familiei Wangler din Minusio - Elveția

Bolnița Mănăstirii Cozia (20.000 franci elvețieni); Mănăstirea Cozia (10.000 franci elvețieni); Mănăstirea Turnu; Mănăstirea Frăsinei; Mănăstirea Sânișoara; Mănăstirea Dintr-un lemn și Mănăstirea Hurezi, ajutoare care, în anii de politică antireligioasă din România, au permis ca aceste valoroase monumente istorice să primească importante lucrări de conservare și întreținere. Menționăm că la Mănăstirea Cozia, atât ctitoria lui Mircea cel Bătrân din anul 1388, cât și întregul complex, au putut fi acoperite cu tablă de aramă și s-a introdus încălzire centrală; la Mănăstirea Turnu s-a introdus curent electric etc.

Simțindu-și sfârșitul apropiat, Ernst Wangler în testamentul întocmit a stipulat ca întreaga agoniseală din Elveția să fie dedicată României, prin acordarea anual a unei burse de studii, în anumite condiții unor studenți din România.

Ultima dorință a soților Ernst și Michaela Wangler a fost ca urnele cu cenușa lor să se odihnească în pământul României, în cimitirul de lângă bisericuța construită în 1545 din fața Mănăstirii Cozia (fig. 5), denumită Bolnița, acolo unde, prevăzători, după schițe și modelul stabilite de ei, se amenajase un mic monument funerar, străjuit de o cruce de marmură, amintind prin factura ei tradițiile țării de origine a acestui statornic prieten al poporului nostru.

Fig. 5. Mormântul familiei Wängler de la Mănăstirea Cozia.

Al doilea din stânga pr. Constantin Dejan

La 26 august 1976, la Minusio-Locarno în Elveția, la vârsta de 88 de ani, se stingea din viață, cu dorul României, cel ce a fost un devotat, dezinteresat și statornic prieten al ei, Ernst Wangler.

La 25 aprilie 1993, îl urma în veșnicie, tot acolo și distinsa sa soție, asociată și desigur, în cea mai mare măsură, inspiratoarea și susținătoarea tuturor sentimentelor și acțiunilor sale față de România, Michaela Wangler, născută Popovici în satul Căzănești – județul Vâlcea, cu nostalgia patriei și meleagurilor natale.

Dorința lor le-a fost cu sfințenie îndeplinită. La umbra brazilor Coziei, în susurul Oltului neodihnit, urmele cu cenușa iluștrilor dispăruți, expediate din Elveția în cele mai elegante condițiuni, au fost depuse în sfânta țărână a țării, cu toate rânduielile creștinești cuvenite, în lăcașul pregătit de sub crucea pomenirii lor.